

Voortgangsrapportage Samenwerkingsagenda Landbouw

Mei 2023

Inhoud

1. Inleiding	2
2. De thema's	3
2.1 Verbinding Stad-Land	3
2.2 Gezondheid	5
2.3 Economisch rendabele landbouw	6
Subthema: Ruimtelijk beleid en landbouwstructuur	6
Subthema: Vrijkomende agrarische bebouwing	8
2.4 Circulaire landbouw.....	11
2.5 Natuurinclusieve landbouw.....	12
Subthema: Duurzame landbouw met natuur.....	12
Subthema: Waterkwaliteit	13
2.6 Klimaatneutrale landbouw	15
Subthema: Klimaat	15
Subthema: Bodemdaling	16
2.7 Thema overstijgend.....	17
3. Moties.....	24
4. Financiën	25

1. Inleiding

In september 2018 is de Landbouwvisie vastgesteld door Provinciale Staten en in februari 2019 de Samenwerkingsagenda Landbouw (SAL). Jaarlijks wordt er een voortgangsrapportage opgesteld. Hierin wordt gerapporteerd wat de provincie heeft gedaan en wat de stand van zaken is met betrekking tot de verschillende acties uit de Samenwerkingsagenda. Daarnaast worden Provinciale Staten geïnformeerd over de voortgang en uitvoering van het beleid via de 'jaarcyclus' en de rapportage van de Agenda Vitaal Platteland.

De voortgangsrapportages SAL zijn niet bedoeld als evaluatie van het beleid of de uitvoering. Ook doen we geen voorstellen voor bijstelling of aanpassing van het beleid. Voor verschillende activiteiten die bij de eerdere voortgangsrapportages al waren afgerond wordt in deze rapportage kortheidshalve naar de eerste voortgangsrapportage verwezen, tenzij dat voor de leesbaarheid onwenselijk is.

Voor u ligt dus de **derde voortgangsrapportage SAL**. We houden hierbij op hoofdlijnen het format aan zoals dat bij de eerste rapportage is gebruikt. De SAL vormt dus de kapstok voor rangschikking. In hoofdstuk 2 vindt u dan ook de zes thema's uit de Samenwerkingsagenda, namelijk; Verbinding Stad-Land, Gezondheid, Economisch rendabel, Circulaire landbouw, Natuurinclusieve landbouw en Klimaatneutrale landbouw. Net als in de tweede voortgangsrapportage, wordt in paragraaf 2.7 aandacht besteed aan een aantal onderwerpen die duidelijk thema overstijgend zijn.

In hoofdstuk 3 geven we aan hoe de moties die nog niet eerder waren afgedaan, zijn opgepakt. Hoofdstuk 4 geeft op hoofdlijnen inzicht in de financiële middelen die de provincie besteed aan 'de landbouw- en voedseltransitie'. Dit sluit aan bij de wens die PS heeft uitgesproken bij de behandeling van het Rekenkameronderzoek naar de 'Landbouw- en voedseltransitie' (PS 8 maart 2023).

Vooruitblik; een nieuwe landbouwvisie

De provincie Utrecht streeft naar een circulaire, klimaatneutrale, natuurinclusieve én rendabele landbouw. Dat staat zo beschreven in de Landbouwvisie en de Samenwerkingsagenda Landbouw. Het Rijk heeft het afgelopen jaar het Nationaal Programma Landelijke Gebied vastgesteld (NPLG). Hierin zijn verschillende doelen voor onder meer natuur, water en klimaat geformuleerd. Deze doelen zijn niet allemaal nieuw. Maar nu wel zodanig geconcretiseerd en de termijnen aangescherpt dat de komende jaren een veel grotere inzet van overheid en sector nodig zal.

Voor het behalen van de maatschappelijke opgaven is een verduurzaming van de agrarische sector nodig. De provincies krijgen een belangrijke rol bij het vormgeven en nog meer het implementeren van 'landbouwbeleid', veel meer dan tot nu toe het geval is geweest. Dit als een gevolg van de doelen die in met name het NPLG zijn geformuleerd en de voorgenomen rol voor de provinciale overheid bij het realiseren van deze doelen. Op dit moment wordt er gewerkt aan het uitwerken van het Utrechts Programma Landelijke Gebied, het UPLG. De doelen uit het NPLG worden hierin uitgewerkt, aangevuld met verschillende Utrechtse doelen.

De huidige ontwikkelingen maakt een actualisatie van de Landbouwvisie wenselijk. Op een eerder moment dan bij de vaststelling van de huidige visie was voorgenomen. Evengoed zullen de kaders waarbinnen provinciaal beleid voor de agrarische sector vormgegeven kan worden ook in de toekomst sterk bepaald worden door de EU en het Rijk. Om deze reden is het voornemen om met de actualisatie van de huidige Landbouwvisie te beginnen als er meer zekerheid is over de inzet van het Rijk. De goedkeuring van het UPLG 1.0, maar ook het Landbouwakkoord waarover op dit moment nog overleg gaande is, zijn hierbij voor Utrecht cruciaal. Er bestaat de kans dat er uiteindelijk geen Landbouwakkoord afgesloten zal worden. In dat geval zal het Rijk moeten aangeven hoe een duurzame én rendabele landbouw toch gerealiseerd zou kunnen worden.

De werkzaamheden voor de actualisatie van de Landbouwvisie Utrecht zijn na het zomerreces voorzien. De adviezen zoals geformuleerd in het Rekenkameronderzoek 'Landbouw- en voedseltransitie' (PS 8 maart 2023), worden hierbij betrokken. Het streven is om in 2024 een geactualiseerde Landbouwvisie vast te stellen.

2. De thema's

Per thema worden eerst de doelen voor 2023 weergegeven, zoals beschreven in de SAL. Daarna volgt een opsomming van de uitgevoerde activiteiten en de behaalde resultaten. De nadruk ligt op de acties die we als provincie zelf hebben uitgevoerd, aangejaagd of in gang gezet.

2.1 Verbinding Stad-Land

Doelen 2023

- De provincie is aangesloten bij betekenisvolle coalities van producenten, ketenpartijen, consumenten, overheden en kennisinstellingen, die bijdragen aan de opschaling van de markt voor streekproducten en neemt een actieve rol in het realiseren van een gedeelde doelstelling met betrekking tot de consumptie of de afname van streekproducten.
- De provincie Utrecht geeft het goede voorbeeld door in haar eigen catering te zorgen voor zo veel mogelijk duurzame, korte keten producten uit Utrecht en omgeving en heeft andere (overheids-)organisaties in de Utrechtse regio gestimuleerd dit ook te doen.

Activiteiten en resultaten

De Voedselagenda 2021-2023 is vastgesteld in de Provinciale Staten vergadering van 14 april 2021, met kennisname van het Uitvoeringsprogramma 2021. De Voedselagenda is bedoeld als een stimuleringsagenda. Wij werken hiermee aan het ontwikkelen van kennis en ervaring, het delen in netwerken, het faciliteren van projecten en het uitzoeken van wat goed gaat of nog onderzocht moet worden. Met de Voedselagenda richt de provincie zich op het versterken van korte, regionale voedselketens en het bevorderen van de consumptie van gezond en duurzaam voedsel in de provincie. In de GS-vergadering van 25 april dit jaar zijn het Uitvoeringsprogramma 2023 en de Voortgangsrapportage 2022 vastgesteld. Deze laatste rapportage geeft een uitgebreider beeld van de activiteiten die zijn uitgevoerd voor met name het thema Verbinding Stad-Land. Daarbij worden ook projecten/activiteiten benoemd die bijdragen aan het thema gezondheid, zoals de gezonde voedselomgeving. Hieronder worden de belangrijkste activiteiten opgesomd.

Aansluiten bij netwerken voor regionaal voedsel

Resultaat

- Provincie Utrecht is deelnemer en actieve partner van FPUR (Food-Print Utrecht Region) geworden. Het FPUR-netwerk heeft twee bijeenkomsten georganiseerd in 2022.
- Provincie Utrecht neemt maandelijks deel aan het overleg tussen tien provincies en het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over de korte keten. De intentie is dat een convenant, waarmee we de samenwerking tussen de 10 provincies en ministerie LNV officieel vastleggen, in 2023 ondertekend wordt.
- In de provincie Utrecht zijn twee makelaars van nationaal programma Jong Leren Eten actief. Deze makelaars verbinden vraag en aanbod van voedseleducatie, stemmen af tussen de verschillende partijen en creëren daarmee een informeel netwerk in de provincie. De provincie heeft regelmatig contact met de makelaars. Hiermee worden de activiteiten van de JLE-makelaars afgestemd op de ambities en aandachtspunten van de Voedselagenda. In 2022 zijn er twee lokale netwerkbijeenkomsten over voedseleducatie in opdracht van de provincie georganiseerd.
- Utrecht Food Freedom (UFF) is een projectnetwerk van partijen in de vorm van een regiegroep. UFF is sinds 2018 actief en wil de burger weer in contact brengen met de boer, tuinder en fruitteiler. In 2021 en 2022 is met een

tijdelijke projectorganisatie een aantal projectactiviteiten uitgevoerd met subsidie vanuit Erfgoed (Hollandse waterlinies). De projectleider van de Voedselagenda participeert in de klankbordgroep van het activiteitenprogramma.

- Bijdrage aan platform/netwerk Lokaal Voedsel Utrecht. Het resultaat wordt omschreven onder kopje Lokaal voedsel Utrecht.

Boerderij in de kijker – Vervolg aanbod boerderijeducatie voor voortgezet en primair onderwijs

Resultaat Boerderij in de kijker is met 46 educatieboeren- en boerinnen uitgerold over de hele provincie. Het aanbod was tot nu toe vooral beschikbaar voor basisscholen. In 2022 is de ontwikkeling en implementatie van een aanbod voor het voortgezet onderwijs gestart. Tweetal VO-programma's zijn opgezet en gepromoot. Boerderij in de kijker wordt mede mogelijk gemaakt door middelen van Agenda Vitaal Platteland, en bijdragen vanuit het Jong Leren Eten-programma. Op dit moment is er nog een uitstaande subsidieverlening vanuit Agenda Vitaal Platteland die van 2021 tot en met 2023 loopt. In 2023 wordt bekeken of, en hoe we vervolg geven aan Boerderij in de Kijker.

Lokaal Voedsel Utrecht

Resultaat Lokaal Voedsel Utrecht was een LEADER-samenwerkingsproject van LEADER Utrecht-Oost en LEADER Weidse Veenweiden wat van 2019 tot en met voorjaar 2022 plaatsvond. In 2022 zijn een aantal activiteiten van Lokaal Voedsel Utrecht met financiële ondersteuning gecontinueerd om een overbruggingsperiode mogelijk te maken. De resultaten van deze overbruggingsperiode zijn inzichtelijk gemaakt met factsheet. Als onderdeel van de overbruggingsperiode is ook verkend hoe en door wie het netwerk voortgezet kan worden, met welke ambities en welke activiteiten/opgaven deels al door partijen in het netwerk opgepakt worden. Dit heeft geresulteerd in het adviesrapport "Samen sneller regionaal". In de voortgangsrapportage Voedselagenda 2022 is hierover meer informatie te vinden.

Provincie geeft het goede voorbeeld

Resultaat Binnen onze catering richten we ons op een gezonder en duurzamer aanbod. We worden hierbij ondersteund door Greendish, en ambiëren de doelen te behalen van de Green Deal 'Eten uit de Korte Keten'.
Onze opgestelde doelen zijn:

- meer lokale producten uit Nederland en Utrecht;
- meer plantaardige gerechten, en;
- het verminderen van voedselverspilling.

In 2020 is een nulmeting uitgevoerd om te onderzoeken wat de beginsituatie is en in 2023 wordt bekend in hoeverre de doelen behaald zijn. Door de corona-situatie, en het ontbreken van duidelijke herkomst van producten bij inkoop is het gewenste percentage van 40% lokale inkoop nog niet in zicht. Ten opzichte van 2020 is de milieu impact van de gerechten in het aanbod wel verlaagd. Er worden meer vegetarische gerechten aangeboden en de verspilling van voedsel is sterk afgenomen. Verder hebben we op 23 januari 2023 het JOGG Ambitiedocument – Gezonder voedingsaanbod in gemeentehuizen en provinciehuizen, ondertekend. Ten slotte

doen we mee met twee campagneweken om deze goede voorbeelden onder de aandacht te brengen: de Week zonder Vlees en de Verspillingsvrije Week.

Overige activiteiten en resultaten

Wat	<ul style="list-style-type: none"> • Vanuit het thema 'Verbinding Stad-Land' dragen wij bij aan de Regio Deal Foodvalley. Paragraaf 2.7 gaat we hier dieper op in. • Voor een uitgebreidere beschrijving van de activiteiten en resultaten die vallen onder dit thema verwijzen we naar Voortgangsrapportage Voedselagenda 2022.
------------	--

2.2 Gezondheid

Doelen 2023

- De uitvoering van het Hoofdlijnenakkoord Warme Sanering Varkenshouderij heeft geleid tot significante emissiereducties in de varkenshouderij.
- De Regio Deal Foodvalley heeft geleid tot meer kennis, innovaties en bedrijvigheid op de as voedsel en gezondheid.

Activiteiten en resultaten

Omgevingsvisie en Omgevingsverordening: aandacht voor gezondheidsrisico's rondom fijnstof, geur en zoönosen

Resultaat	<p>We volgen en delen de ontwikkeling in kennis over gezondheidsrisico's van de landbouw en nemen dit waar nodig mee in beleidsontwikkeling.</p> <p>Het Omgevingswetprogramma Gezond en Veilig 2022-2025 is in het tweede kwartaal 2022 vastgesteld. Met het programma is vastgelegd dat we bij beleids- en gebiedsontwikkelingen de effecten op en de kansen voor het realiseren van een gezonde leefomgeving zoveel mogelijk meenemen vanaf de start van het proces.</p>
------------------	--

Vervolg geitenstop

Resultaat	<p>Enkele jaren geleden is uit onderzoek in Noord-Brabant en Limburg gebleken dat mensen meer kans hebben op het krijgen van een longontsteking als ze in de buurt van geitenhouderijen wonen. Uit de resultaten van een vervolgonderzoek (2020) blijkt dat er ook in Utrecht, Gelderland en Overijssel een relatie tussen de aanwezigheid van veehouderijen (en dan met name geitenhouderijen) en longontsteking is geconstateerd. Over de mogelijke oorzaken daarvan vindt momenteel vervolgonderzoek plaats. Bevindingen hiervan worden besproken in het Kennisplatform Veehouderij en Humane Gezondheid, waar provincie Utrecht ook in is vertegenwoordigd. Afronding van het onderzoek zal door opgelopen vertraging vanwege de coronacrisis pas eind 2024 kunnen plaatsvinden.</p> <p>Het onderwerp is onderdeel van de gesprekken die moeten leiden tot het 'Landbouwakkoord'. Samen met het onderzoek kan dan worden gezien of en zo ja op welke wijze de 'geitenstop' wordt opgeheven.</p>
------------------	---

Regio Deal Foodvalley

Resultaat	Zie paragraaf 2.7
------------------	-------------------

Vervolg Proeftuin Veenweiden

Resultaat	<p>In afstemming met de aanpak Stikstof en de Regionale Veenweidenstrategie is een voorstel ontwikkeld om rondom de Nieuwkoopse Plassen aan de slag te gaan met een vervolg op de Proeftuin, onder de noemer Proeftuin Veenweiden 2.0. Het doel van het vervolg is om via coachen en belonen de uitstoot van stikstof en broeikasgassen verder terug te dringen via managementmaatregelen. Ook de rendabiliteit van de ondernemers is hierbij een belangrijk onderwerp.</p> <p>Door de maatschappelijke onrust die is ontstaan ivm de stikstofopgaven is het tot nu toe niet gelukt om voldoende deelnemers voor het project te vinden. In het kader van het UPLG en de gebiedsgerichte aanpak willen wij het vervolg op de proeftuin alsnog een plek geven.</p>
------------------	--

Sanering varkenshouderij

Resultaat	<p>De saneringsregeling voor varkenshouderijen die voor de 'oude' reconstructiegebieden is ingesteld, met voor Utrecht het oostelijk gedeelte, is in 2021 beëindigd. Uiteindelijk hebben in Utrecht drie varkenshouderijen deelgenomen aan de regeling Sanering Varkenshouderij.</p>
------------------	--

2.3 Economisch rendabele landbouw

Het economisch rendabel zijn van agrarische bedrijven is een belangrijk uitgangspunt bij de gehele landbouwtransitie en raakt daarmee aan alle thema's uit de samenwerkingsagenda. Op veel vlakken heeft de provincie daarbij tot nu toe geen centrale rol. Dit is wel het geval waar het gaat om ruimtelijke condities, landbouwstructuur of vrijkomende agrarische bebouwing. In de Samenwerkingsagenda Landbouw onderscheiden we twee subthema's bij Economisch rendabele landbouw. Dit zijn het subthema Ruimtelijk beleid en landbouwstructuur en het subthema Vrijkomende agrarische bebouwing. In de volgende paragrafen worden deze doelen en aanpak op deze onderwerpen beschreven.

Daarnaast dragen we ook met andere activiteiten en projecten bij aan het verbeteren en ontwikkelen van verdienmodellen. Dit doen we o.a. met de Voedselagenda, de Regio Deal Foodvalley en het actieplan Duurzame Landbouw met Natuur (zie par. 2.7).

Ook in beleid dat gericht is op bijvoorbeeld de vermindering van de stikstofuitstoot en vermindering van de bodemdaling in het veenweidegebied, is er aandacht voor (alternatieve) verdienmodellen. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan meer verkoop in de Korte Keten, biologische landbouw, alternatieve gewassen en teelten (vezelgewassen, agroforestry, insectenteelt, biogas) en meer mogelijkheden voor ecosysteemdiensten. Dit moet in het kader van het UPLG de komende jaren verder uitgewerkt worden. Samen met het Rijk en andere overheden en de sector.

Subthema: Ruimtelijk beleid en landbouwstructuur

Doelen 2023

- De provincie heeft nieuwe instrumenten ontwikkeld en in gebruik om efficiënte kavelruilprocessen met voldoende ruilgrond mogelijk te maken. Opgaven zoals het afremmen van bodemdaling, herstel van biodiversiteit en de energietransitie worden in deze aanpak meegenomen.

- De economische ontwikkelingsruimte voor landbouwbedrijven wordt optimaal benut door het Programma Aanpak Stikstof (PAS) op een juridisch houdbare wijze uit te voeren (geldt ook voor periode na 2023). *Noot: dit is na de vaststelling van de SAL opgevolgd door de Aanpak Stikstof. En na het uitbrengen door het Rijk van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) werkt Utrecht aan haar provinciaal plan om hier invulling aan te geven; het Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG). De inzet, ook voor de agrarische sector, wordt in dat betreffende programma uitgewerkt.*
- De landbouwgronden in eigendom van de provincie worden daar waar mogelijk meerjarig verpacht.

Activiteiten en resultaten

Beschikbaarheid ruilgrond

Resultaat	• In het kader van het Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied (en daarvoor het Handelingskader Stikstof) streven we naar een aanpak voor landbouwstructuurversterking in combinatie met andere opgaven in het landelijk gebied. • In 2022 is een begin gemaakt met de nieuwe Grondstrategie. De grondstrategie draagt bij aan de Gebiedsgerichte Aanpak in kader van het UPLG. Kavelruil zal onderdeel uitmaken van de gebiedsplannen.

Veenweiden in Beweging

Resultaat	• In 2019 en 2020 zijn vier kennisdocumenten opgesteld. Deze gaan over bodemdaling, duurzame landbouw, infrastructuur en duurzame energie. De agrariërs hebben samen met de overheden ontwikkelmogelijkheden geschetst voor 2030 en 2050. Ook is een pilot ontwikkeld over de landschappelijke inpassing van zonnevelden. Begin 2021 is het project afgerond door middel van een infographic en adviezen voor de omgevingsplannen van de betrokken overheden. • De kennisdocumenten zijn o.a. gebruikt in de Kavelruil Kamerik-Harmelen (zie hieronder).

Jonge landbouwers

Resultaat	<p>In samenwerking met LTO en het HAJK (Hollands Agrarisch Jongeren Kontakt) is afgelopen jaar een eerste bijeenkomst georganiseerd speciaal voor de doelgroep Jonge Landbouwers. Zo'n zeventig jonge Utrechtse boeren waren op 5 oktober hierbij aanwezig. Ze spraken openhartig over hun passie voor het vak en stelden kritische vragen aan gedeputeerde Sterk. Het doel van deze bijeenkomst was het ophalen van wat er leeft onder de jonge agrariërs. De wens om meer duidelijkheid van de overheid over welke plannen er allemaal op de sector afkomen werd duidelijk uitgesproken. Net als de wens voor een eerlijke vergoeding voor geleverde maatschappelijke diensten. Tijdens de bijeenkomst konden boeren ook kennismaking met het platform Landbouw en Milieu (LaMi) en het project Plattelandscoaches.</p> <p>Vervolg
Als vervolg op de bijeenkomst is een 'Kerngroep Jonge Boeren' in oprichting. Doel van deze kerngroep is om periodiek met een delegatie van deze doelgroep in gesprek te</p> |
|------------------|---|

gaan over actuele thema's die de sector raken. De signalen die we op deze wijze ontvangen, kunnen we benutten in onze beleidsontwikkeling.

Overige activiteiten (niet genoemd in SAL)

Toekomstige ontwikkeling glastuinbouwgebied Harmelerwaard

Resultaat	• De Harmelerwaard is een van de twee glastuinbouw-concentratiegebieden in de provincie Utrecht (100 hectare). De gemeente is in overleg met de provincie gestart met een verkenningsstudie naar het toekomstperspectief van de Harmelerwaard. Dit onderzoek krijgt momenteel vervolg.• De toekomst van de Harmelerwaard is onderdeel van een bredere afweging over de verdeling van de schaarse ruimte. Betrokken partijen zijn Tuindersvereniging Harmelerwaard met ondersteunend bureau, LTO Nederland (Glaskracht) en gemeente Woerden.

Kavelruil Kamerik-Harmelen

Resultaat	• De provincie is opdrachtgever voor de Kavelruil Kamerik-Harmelen. Doel van het project is landbouwstructuurversterking in combinatie met afremmen bodemdaling, versterken biodiversiteit en waterbeheer. De provincie brengt circa 80 ha ruilgrond in. In 2020 hebben GS besloten om meer nadruk te leggen op de aanpak van bodemdaling. Ook hebben GS de kavelruilcommissie ingesteld. Betrokken partijen zijn: gemeente Woerden, waterschap HDSR, LTO Noord en het agrarisch natuurcollectief Rijn, Vecht & Venen.• Medio 2021 was een eerste ruilplan gereed, dat is goedgekeurd door GS. Er is vertraging opgetreden doordat helaas één van de partijen zich heeft teruggetrokken waardoor dit eerste plan niet doorging. In de fase daarna heeft de discussie over een alternatieve ontsluiting van de polder Houtdijk tijd gevraagd. Deze kavelruil zal in 2023 worden afgerond.• Er zijn o.a. afspraken gemaakt over het afremmen van bodemdaling op 61 hectares. Voor de polders van Oud-Kamerik wordt een collectieve subsidieaanvraag voor de aanleg van waterinfiltratie systemen voorbereid.

Subthema: Vrijkomende agrarische bebouwing

Doelen 2023

- Er ligt een gezamenlijke, goed werkende aanpak van provincie en gemeenten voor het ontzorgen van agrariërs en versnellen van het vinden van een goede herbestemming en/of sloop van vrijkomende agrarische bebouwing. Bijvoorbeeld met goed functionerende VAB-loketten.
- De omgevingsverordening biedt ruimte voor experimenten met betrekking tot herbestemming of sloop.
- Vanuit een goed overzicht van de best beschikbare technieken heeft de provincie samen met betrokken partijen een stimuleringsbeleid ontwikkeld voor het circulair bouwen van nieuwe stallen.

Activiteiten en resultaten.

Om verrommeling en ondermijning tegen te gaan en het landelijk gebied vitaal te houden stimuleert de provincie sloop en herbestemming van Vrijkomende Agrarische Bebouwing (VAB). De grootste spelers voor dit onderwerp zijn de agrariërs en andere erfeigenaren zelf en de gemeenten. Het doel

is dat gemeenten beschikken over een loket; voor het beoordelen van initiatieven en toezicht op de naleving van de regels uit het bestemmingsplan.

Als provincie zijn we, conform de Landbouwvisie en Samenwerkingsagenda Landbouw, vooral de drempels voor sloop en/of herbestemming in beeld aan het brengen en waar mogelijk weg aan het nemen. Het doel is een integrale, gezamenlijke, goed werkende aanpak voor het ontzorgen van agrariërs en het faciliteren van gemeenten. We doen dit onder andere door kennis te delen, instrumenten te ontwikkelen en de samenwerking met gemeenten verder vorm te geven.

Het afgelopen jaar is de volgende voortgang geboekt:

1. Het vergaren, ontsluiten en delen van kennis	
Resultaat	<ul style="list-style-type: none">• Binnen de VAB-aanpak wordt samengewerkt tussen de disciplines: Ruimtelijke Ordening (RO), ondermijning, GIS, landbouw (inclusief plattelandscoaches), milieu en stikstof en sanering van asbestsdaken. In het afgelopen jaar zijn verschillende drempelverlagende VAB-instrumenten ontwikkeld, die staan vermeld op de provinciale website. Via een intern webinar, in gesprekken met gemeenten, artikelen in vakbladen, een bericht in de LaMi-nieuwsbrief is gecommuniceerd over de verschillende VAB-instrumenten die ontwikkeld zijn.• De plattelandscoaches zijn geïnformeerd over de provinciale VAB-aanpak en de beschikbare instrumenten. Op de provinciale VAB-pagina staat ook een link naar de plattelandscoaches.• Ook wordt met de Regionale Informatie- en Expertise Centra (RIEC, zij bieden ondersteuning bij de aanpak van georganiseerde criminaliteit), waar mogelijk samengewerkt om de aanpak van ondermijning in het buitengebied te versterken. Kennisdeling staat hierbij centraal. Dat gebeurt o.a. door de plattelandscoaches te instrueren op de verschijningsvormen van ondermijning in het buitengebied en we hebben op de provinciale webpagina van VAB een signaalkaart ondermijning geplaatst.
2. Instrumenten ontwikkelen	
Resultaat	<p>De voor de VAB-aanpak ontwikkelde instrumenten zijn beschikbaar en worden vermeld op de VAB-pagina van de provincie-site. www.provincie-utrecht.nl/vab. De instrumenten zijn:</p> <ul style="list-style-type: none">▪ de VAB-wijzer; een digitale handreiking over de toepassing van de relevante provinciale regels, via vraag en antwoord;▪ VAB-data op kaart;▪ VAB – fiscale handleiding;▪ enkele succesvolle voorbeelden van erftransformatie te inspiratie, en;▪ een stappenplan voor een ondernemingsplan. <p>In 2022 is werk gemaakt van het onder de aandacht brengen van de beschikbare instrumenten en gevraagd om feedback om de instrumenten te optimaliseren. Deze feedback is verwerkt in de beschrijvingen van de instrumenten op de website.</p>
3. Samenwerking met gemeenten (groeimodel)	
Resultaat	<p>Voor een goede VAB-aanpak is het noodzakelijk dat in de (op te stellen) omgevings- of structuurvisies van gemeenten een visie landelijk gebied vorm krijgt inclusief de beoogde VAB-aanpak daarbij. Een dergelijke beleidsbasis is noodzakelijk om gemeentelijke samenwerking te krijgen voor het stimuleren van</p>

sloop en herbestemming. Als indicator voor de VAB-problematiek hebben we dan ook geformuleerd (in de programmabegroting 2022):

Wij zetten erop in dat tenminste twee gemeenten in 2022 een visie op VAB hebben opgenomen in haar structuur- of omgevingsvisie voor het buitengebied die verder gaat dan een standaardregeling en afgestemd is op de provinciale kaders. Er wordt dan bijvoorbeeld invulling gegeven aan intergemeentelijke samenwerkingen, een onderbouwing van aanvullende beoordelingscriteria kwaliteitsverbetering bij herbestemming of differentiatie op basis van gebiedskwaliteiten.

In 2022 zijn verschillende gesprekken gevoerd met gemeenten. Tijdens deze gesprekken hebben we kennis uitgewisseld, een toelichting gegeven op onze instrumenten en besproken waar gemeenten tegenaan lopen. Tot nu toe hebben twee gemeenten een conceptvisie met ons gedeeld waarin VAB aan de orde komt. Onderbouwing van de beoordelingscriteria behoeft nog aandacht in de verdere uitwerking. Het doel is om dit aantal de komende jaren uit te breiden.

- Aanvullend zijn er in 2022 gesprekken gevoerd met gemeenten over het opstellen van een model-VAB-visie. Deze VAB-visie is in eerste instantie voor de eigen gemeenten, maar het format en de werkwijze moeten bruikbaar zijn voor andere gemeenten in de provincie. Gemeente Montfoort wil hiermee aan de slag. Dit moet in 2023 nadere uitwerking krijgen.
- Afgelopen jaar is ook een project van start gegaan van de Regio Amersfoort en de Regio Foodvalley. De gemeenten in deze regio's onderzoeken hoe ze beleidsmatig kunnen samenwerken op het onderwerp VAB en of ze gezamenlijk een visie kunnen vormen op dit onderwerp. Utrecht ondersteunt dit project financieel. De resultaten van dit project worden verwacht in 2023.
- In Regio Foodvalley wordt ook geprobeerd om een project rond circulair bouwen op te zetten. Voor onze provincie hopen we hier vooral kennis op te doen en te leren of dit opschaalbaar kan zijn.

Als provincie stellen wij het zeer op prijs dat gemeenten tijd vrijmaken voor dit onderwerp. De meeste gemeenten hebben een capaciteitsgebrek, het belang van VAB-beleid wordt wel erkend.

Hoe verder?

Aan het eind van dit jaar loopt het huidige VAB project af. Gezien de transitieopgaven in het landelijke gebied, blijft een aanpak op het gebied van vrijkomende agrarische bebouwing actueel en noodzakelijk. De verwachting is dat de komende tijd een flink deel van de agrarische bedrijven hun bedrijfsvoering gaan stopzetten of gaan verplaatsen. De VAB-aanpak is een essentieel onderdeel van de voorziene veranderingen in de agrarische sector. Het biedt de eigenaar handvatten om een nieuw toekomstperspectief te realiseren. Een soepele functiewijziging, met indien nodig sloop en vervanging van de vrijkomende agrarische verbouwing, is een belangrijke pijler voor de transitie van het landelijk gebied als geheel.

Om die reden werken we aan een voorstel voor de doorontwikkeling van het VAB project. Belangrijke aandachtspunten zijn daarbij: het intensiveren van de samenwerking met andere overheden en het benutten van mogelijke kansen binnen gebiedsprocessen. We delen nieuwe kennis breed en stimuleren gemeenten om herbestemming zoveel mogelijk te bekijken binnen het grote geheel aan opgaven. Het voornemen is om dit voorstel samen in de 2e helft van 2023 voor te leggen aan Provinciale Staten.

Via de geschetste aanpak geven we ook invulling aan motie 115 en ook daar zetten we de komende jaren verder op in.

Inhoud motie 115 (11-11-2020)

- Jaarlijks, in de rapportage over de uitvoering samenwerkingsagenda landbouw, te rapporteren over de voortgang. Voor de eerste keer in januari 2021;
- in de rapportage de samenwerkingsmogelijkheden met gemeenten op te nemen voor wat betreft toezicht en handhaving op VAB locaties;
- de komende jaren prioriteit te geven aan VAB oplossingen om te voorkomen dat criminele organisaties vaste voet krijgen in de provincie Utrecht.

2.4 Circulaire landbouw

Doelen 2023

- In het kader van de Regio Deal Foodvalley lopen we voorop in de omslag naar (en het leren over) een circulaire landbouw voor intensieve veehouderijen. Dit uit zich in de aanwezigheid van een groot aantal 'living labs', actieve participatie van ondernemers en een ondersteunende kennisinfrastructuur.
- De landbouwsector is aangesloten bij de landelijke aanpak om te komen tot circulaire landbouw.

Activiteiten en resultaten

Regio Deal Foodvalley	
Resultaat	Zie paragraaf 2.7

Convenant Weidegang	
Resultaat	<ul style="list-style-type: none">• Het convenant is succesvol geweest in die zin dat het aandeel beweiding in Nederland is toegenomen. Momenteel is het convenant niet actief meer.• De provincie draagt aan weidegang bij door bijvoorbeeld het verbeteren van de landbouwstructuur en door de inzet van POP3 middelen voor kringlooplandbouw. Beweiding kan positief bijdragen aan dierenwelzijn en circulaire landbouw (stikstof) en kan ook kostenbesparing opleveren.• Uit de 'Verkenning landbouwstructuur en verkavelingsanalyse' dat afgelopen jaar door het Kadaster en de WUR is uitgevoerd blijkt dat in Utrecht bijna 93% van de bedrijven met melkkoeien vanaf 2 jaar beweiding toepast (in 2016: 90%). Dit percentage overstijgt duidelijk het landelijke niveau van ruim 82%.

Circulaire en klimaatneutrale melkveehouderij	
Resultaat	Zie paragraaf 2.7, onderwerp 'Kringlooplandbouw; circulair, klimaat, natuurinclusief en rendabel'.

Beter benutten reststromen	
Resultaat	In aansluiting op voorgaanden voortgangsrapportages; aan dit onderwerp wordt aandacht besteed in de Regio Deal Foodvalley, het Actieplan Duurzame Landbouw met Natuur en het Uitvoeringsprogramma Circulaire Samenleving.

Overige activiteiten

Resultaat	<ul style="list-style-type: none">• Over mogelijke inzet van bokashi is eerder afstemming gezocht met de fruitteeltsector, voor het mogelijk bij elkaar brengen van biomassastromen en die te koppelen aan agrarische bedrijven. Afgelopen jaar is aandacht aan dit onderwerp besteed met de pilot 'Beter bodembeheer met bokashi' (uitgevoerd in het kader van 'Boer aan het Roer' in de Foodvalley).• Er is afgelopen jaar een POP3 openstelling geweest ('fysieke investeringen'), waarbij onder meer subsidie aangevraagd kon worden voor opslagplaatsen voor bokashi en compost. Er zijn tot nu toe 7 aanvragen toegekend voor opslagplaatsen voor vaste mest, gewasresten en/of bokashi. De afhandeling van de openstelling loopt nog, er kunnen nog toekenningen volgen.• Tijdens de vergadering van Provinciale Staten van 29 juni afgelopen jaar is tijdens het interpellatiedebat stikstof de motie 'Help Boeren, Help de transities' aangenomen. In deze motie wordt een link gelegd tussen verschillende maatschappelijke doelen en de bijdrage die de teelt van zogenaamde bio-based materialen hieraan kan leveren. De verbouw van zogenaamde bio-based gewassen kan één van de bijdragen zijn aan de verduurzaming van de agrarische sector. Tegelijk biedt het kansen voor een extra verdienmodel. Om de kansen voor de teelt van bio-based gewassen in Utrecht verder uit te werken, de productieketen verder te ontwikkelen en de toepassing in de bouw te promoten, is besloten om een financiële bijdrage van € 200.000 te leveren aan de stichting Building Balance. Deze stichting wordt al ondersteund door het Rijk en een aantal andere provincies om ketens voor productie, verwerking en afzet op te zetten voor biobased bouwmaterialen. Dit doen zij onder meer door met boeren te bekijken wat een passend gewas is en welke businesscase daarbij hoort. De ondersteuning van de stichting bestrijkt voornamelijk een periode van vier jaar.
------------------	--

2.5 Natuurinclusieve landbouw

In de Samenwerkingsagenda Landbouw onderscheiden we twee subthema's bij Natuurinclusieve landbouw. Dit zijn het subthema Duurzame Landbouw met Natuur (DLmN) en het subthema Waterkwaliteit.

Subthema: Duurzame landbouw met natuur

Doelen 2023

- De projecten van het Actieplan Duurzame Landbouw met Natuur (inclusief de Pilot natuurinclusieve landbouw in de Groene Contour).
Noot: dit project is thema-overstijgend en wordt daarom beschreven onder paragraaf 2.7.
- De Utrechtse melkveehouders doen mee met de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij (de Utrechtse Monitor Duurzame Landbouw (UMDL)).
Noot: dit doel moet een plek krijgen bij de doorontwikkeling van 'kringlooplandbouw'. Zie hiervoor paragraaf 2.7.
- De agrarische sector werkt volgens een Gedragscode Natuur. Normaal agrarisch gebruik op en buiten het boeren erf is in overeenstemming met de Wet natuurbescherming (Wnb).
Noot: aan dit voornemen is als apart spoor geen vervolg gegeven omdat het in de praktijk lastig toepasbaar is.

Activiteiten en resultaten

Pilot natuurinclusieve landbouw in de Groene Contour

Zie paragraaf 2.7, onderwerp 'Duurzame Landbouw met Natuur'.

Twee GLB-pilots natuurinclusieve landbouw

Resultaat	• Beide pilots zijn door de agrarische collectieven Utrecht-Oost en Rijn, Vecht & Venen uitgevoerd. De pilots zijn provinciegrensoverschrijdend en dragen bij aan kennisontwikkeling over natuurinclusieve landbouw. De pilots zijn gefinancierd door het Rijk.• De pilots zijn afgerond en hebben bijgedragen aan de huidige eco-regelingen van het nieuwe GLB-NSP dat in 2023 is ingegaan.

Overige activiteiten en resultaten (niet genoemd in SAL)

Agroforestry als verdienmodel voor Natuurinclusieve landbouw (NIL)

Resultaat	Agroforestry is de bewuste combinatie van bomen en struiken met de productie van voedsel. Daarmee wordt de biodiversiteit van de landbouw vergroot. Het kan een nieuw verdienmodel zijn voor natuurinclusieve landbouw. In 2022 zijn de volgende activiteiten uitgevoerd: • Vaststelling van het Strategisch Bosbeleid. Agroforestry maakt onderdeel uit van dit beleidskader.• We nemen deel aan het landelijke netwerk Agroforestry.• We dragen financieel bij aan een PPS onderzoek naar verdienmodellen voor Agroforestry dat in 2022 is gestart en doorloopt tot 2024. Dit onderzoek wordt getrokken door de WUR.• De ontwikkeling van het Utrechtse netwerk samen met de NMU. IN het kader hiervan hebben we opdracht gegeven aan 'Boerenbos', om 10 ondernemers te begeleiden bij het opzetten van agroforestry beplantingen.• Eind 2022 hebben GS een subsidieregeling vastgesteld voor de aanplant van bomen voor agroforestry. De openstelling was 1 januari 2023. Het beschikbare bedrag was €165.000. We maken hiermee een begin van de opgave van 300 ha tot 2040 uit het strategisch bosbeleid.• We werken aan regels voor ontheffing van de herplantplicht voor agroforestry en voedselbossen op landbouwgrond.

Subthema: Waterkwaliteit

Doelen 2023

- De provincie heeft zicht op en zekerheid over de risico's die volgen uit concentraties van diergeneesmiddelen en microverontreinigingen in het oppervlaktewater.
- Vanuit een samenwerking tussen agrariërs en waterschappen is een pakket aan maatregelen ontwikkeld en geïmplementeerd gericht op inrichting, beheer en investeringen. Deze maatregelen reduceren de emissies naar het oppervlaktewater.

- In samenwerking met de waterschappen zijn ecologische doelen vastgesteld voor het Utrechtse oppervlaktewater ('overig' water) dat niet is aangewezen als Europese Kaderrichtlijn Water ('waterlichaam').
- Het Convenant Schoon water Utrechtse fruitteelt 2.0 is uitgevoerd en geëvalueerd.

Activiteiten en resultaten

Deltaplan-aanpak Waterkwaliteit	
Resultaat	Door de financiële steun aan de subsidieregelingen van de waterschappen, zoals het Regionaal Partnerschap voor Bodem en Water van HDSR en AGV, heeft de provincie bijgedragen aan het realiseren van de doelstelling van de Kaderrichtlijn Water. Het jaar 2021 was het laatste jaar dat de Garantstelling van toepassing was. Drie van de vier waterschappen hebben een beroep gedaan op de zogenaamde Garantstelling van de provincie Utrecht. Afgelopen jaar zijn de aanvragen afgerond. De regeling is daarmee ten einde gekomen.
Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW)	
Resultaat	Het DAW is een landelijk programma via het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Projecten worden via allerlei routes aangejaagd (POP3, provincies, etc). Het DAW richt zich op samenwerking tussen gebruikers van het landelijk gebied en op integratie van verschillende opgaven. De provincie volgt het DAW en kijkt waar er mogelijkheden liggen om waterkwaliteitsdoelen te bereiken en de deelname van de sector te vergroten. Ook in stroomgebied Rijn-West wordt hieraan gewerkt.
Samenwerking landbouw en waterschappen versterken	
Resultaat	De samenwerking met de agrarische sector en waterschappen is voortgezet. Via verschillende instrumenten worden maatregelen gerealiseerd: POP3+, Agrarisch natuur- en waterbeheer, AVP. Andere activiteiten waren: <ul style="list-style-type: none"> • Vanuit de Regionale Veenweidenstrategie werken we samen actief mee aan Klimaatslimboeren op Veen. • We denken gezamenlijk na over maatregelen voor klimaatadaptatie in de landbouw (zie ook onderdeel Klimaat). • De Waterschappen worden nauw betrokken bij het opstellen van het UPLG en hebben een actieve rol bij de gebiedsprocessen.
Convenant Schoon water Utrechtse fruitteelt 2.0 verbinden met Actieplan	
Resultaat	Er zijn geen aanvullingen op de in de eerste voortgangsrapportage beschreven activiteiten. Het convenant liep in 2020.

De biologische doelen voor niet-KRW wateren ('overig water') zijn opgenomen in het Bodem- en Waterprogramma provincie Utrecht 2022-2027 (BWP).

Onderzoek naar diergeneesmiddelen en microverontreinigingen in water (zoals omschreven in de SAL) valt nu binnen de aanpak van opkomende stoffen. Dat is een aparte paragraaf binnen het BWP. We zijn actief in zowel het duiden van de omvang door monitoring als het volgen van onderzoeken voor mogelijke acties.

2.6 Klimaatneutrale landbouw

In de Samenwerkingsagenda Landbouw onderscheiden we twee subthema's bij klimaatneutrale landbouw. Dit zijn het subthema Klimaat en het subthema Bodemdaling.

Subthema: Klimaat

Doelen

De doelen voor het subthema klimaat in de SAL voor 2030 en 2023 worden afgeleid uit het Klimaatakkoord. Dit landelijke Klimaatakkoord is op 28 juni 2019 afgesloten. Op basis van de in het Klimaatakkoord gestelde doelen gaat de provincie met haar samenwerkingspartners in gesprek om onze (gedeelde) inzet op de lange termijn verder te concretiseren.

Activiteiten en resultaten

Klimaatakkoord	
Resultaat	<p>We geven in Utrecht op een aantal fronten invulling aan het Klimaatakkoord en de provinciale rollen die daarbij genoemd worden:</p> <ul style="list-style-type: none">• We dragen bij aan het programma veenweiden/afremmen bodemdaling. Op basis van de SAL is inbreng geleverd bij de totstandkoming van het beleid voor Bodemdaling, zoals dat nu in de Regionale Veenweidestrategie (RVS) verwoord is.• We stimuleren de kringloopaanpak waarmee de ondernemer ook kan sturen op de uitstoot van broeikasgassen en koolstofopslag in de bodem. Dit krijgt concreet vorm in onder meer de RVS en de Regio Deal Foodvalley.• Zoals in de eerste voortgangsrapportage gemeld is, zijn er POP3 middelen ingezet, met name investeringssubsidies voor energiebesparing en het opwekken van energie.• Het onderwerp Klimaat krijgt een plek in het UPLG dat in 2023 vorm moet krijgen.
Uitvoering provinciaal Programma Klimaatadaptatie	
Resultaat	<p>Binnen het Programma Klimaatadaptatie 2020-2023 van de provincie (vastgesteld september 2020) wordt onder het verankeren van klimaatadaptatie in het provinciaal beleid ook het onderwerp klimaatadaptatie in relatie tot landbouw opgepakt. In opdracht van de provincie Utrecht heeft adviesbureau Sweco in samenwerking met de Wageningen Universiteit een onderzoek ('stresstest') uitgevoerd om de risico's van klimaatverandering (hitte, droogte, wateroverlast) voor de Utrechtse landbouwsector in beeld te brengen. Om het onderzoek goed te laten aansluiten bij de praktijk zijn voor de verschillende Utrechtse regio's rondetafelgesprekken georganiseerd waar zowel de agrarische sector als het waterschap, gemeenten en de provincie Utrecht voor waren uitgenodigd. Inmiddels is de stresstest en het bijbehorende rapport opgeleverd en zijn beschikbaar gekomen via het Klimaatportaal en de website van Lami.</p> <p>Daarnaast hebben provincie Utrecht en Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden opdracht gegeven aan bureau Schuttelaar om een Inspiratie Magazine vorm te geven. In dit magazine Toekomst Boeren vertellen tien boeren van binnen en buiten de provincie hoe zij omgaan met klimaatverandering op hun bedrijf. In maart 2022 is dit magazine beschikbaar gekomen en is breed beschikbaar gesteld (ook buiten de provincie en via waterschappen).</p>

	Onder meer hiermee (het magazine en de website) is er bekendheid gegeven aan de impact van klimaatverandering en de mogelijkheden voor klimaatadaptatie voor de landbouwsector.
--	---

Energie neutrale landbouwsectoren

Resultaat	Het project Energie neutrale Melkveehouderij (ENM) is 14 februari 2020 formeel afgerond. Voor de verdere inzet voor energie neutrale landbouwsectoren is geen apart traject opgezet maar dit maakt onderdeel uit van het Programmaplan Energietransitie 2020-2025.
------------------	--

Het onderwerp 'Waterberging en retentie realiseren' uit de SAL heeft een plek in het Bodem en Waterprogramma provincie Utrecht 2022-2027, paragraaf 'voldoende water en voorkomen wateroverlast'.

Subthema: Bodemdaling

Doelen 2023

- Het provinciaal Programma Bodemdaling (2019 – 2020) is uitgevoerd.
- Voor de gebieden waar geen of alleen een aangepaste vorm van landbouw mogelijk blijkt te zijn, zijn de ontwikkelingsperspectieven in beeld gebracht en is verkend hoe deze kunnen worden gerealiseerd.

Activiteiten en resultaten

Programma Bodemdaling

Resultaat	<ul style="list-style-type: none"> • In aanvulling op de Regionale Veenweidestrategie (RVS) is eind vorig jaar het Uitvoeringsprogramma Regionale Veenweiden Strategie vastgesteld. Het programma laat zien welke concrete projecten en gebiedsprocessen de provincie, samen met de gebiedspartners, de komende twee jaar wil uitvoeren om bodemdaling en de uitstoot van broeikasgassen uit veenbodems te verminderen. Dit is tegelijk een bijdrage aan het landelijke Klimaatakkoord (2019). • In 2022 zijn twee collectieve aanvragen voor waterinfiltratie voorbereid. Het betreft de polders Groot-Wilnis Vinkeveen en Oud-Kamerik. Beide aanvragen worden in 2023 ingediend in het kader van de Subsidieregeling Veenweiden. • Daarnaast loopt nog het onderzoek op de Hoogwaterboerderij van het KTC Zegveld. • Het onderwerp Bodemdaling zal ook een belangrijk plek krijgen in het in 2023 op te stellen UPLG.
------------------	---

2.7 Thema overstijgend

Veel activiteiten dragen logischerwijze bij aan meerdere thema's uit de SAL. In de meeste gevallen zijn onderwerpen echter wel goed onder te brengen bij een van de zes thema's. In deze paragraaf beschrijven wij de onderwerpen die echt thema overstijgend zijn. Het gaat om:

- Regio Deal Foodvalley
- Samenwerking zandprovincies
- Kringlooplandbouw en Utrechtse Monitor Duurzame Landbouw
- Duurzame Landbouw met Natuur
- LaMi; het platform over landbouw en milieu in Utrecht
- Plattelandscoaches
- Het Plattelandsontwikkelingsprogramma en het Nationaal Strategisch Programma

Regio Deal Foodvalley

In juli 2019 zijn het Rijk en de regionale partners uit Foodvalley de Regio Deal Foodvalley overeengekomen en is er een samenwerkingsovereenkomst (SOK) getekend. De Regio Deal loopt tot en met 2023 en de provincie draagt financieel bij om de uitvoering mogelijk te maken.

De Regio staat niet op zich. Veel activiteiten dragen bij aan andere en bestaande programma's, bijvoorbeeld gericht op luchtkwaliteit en de reductie van ammoniakemissies. De Regio Deal Foodvalley levert hiermee ook aan verschillende doelen uit de SAL een bijdrage. Met name zoals die genoemd zijn onder de thema's Gezondheid, Economisch rendabel, Circulaire landbouw en Klimaatneutrale landbouw. In de Deal worden drie 'sporen' onderscheiden waarvan vooral de eerste twee een link hebben met de SAL:

Spoor 1. Toekomstbestendige Landbouw (in de SOK: Versnelde transitie van de primaire sector). Dit spoor werkt aan drie inhoudelijke thema's; emissiereductie, circulair veevoer en bodemkwaliteit, aangevuld met 'implementatie en communicatie' (met ook aandacht voor verdienmodellen). Het doel is om op ruim 70 agrarische bedrijven zo'n 40 innovaties in de praktijk te testen.

Er worden tot nu toe ruim 20 innovaties getest, verschillende zijn er in voorbereiding. Naar verwachting zullen we hiermee richting 40 innovaties totaal gaan. Er zijn ca 55 deelnemers aan de lopende proeftuin en er zijn 25 deelnemers aan de Masterclass Korte Keten waarvoor nieuwe verdienmodellen zijn ontwikkeld. Daarnaast zijn er 24 bedrijven die mee gaan doen aan de innovatieve managementmaatregelen.

Een aantal concrete voorbeelden die onderzocht worden zijn:

- Biggenbanket (restproduct uit bakkerij),
- Geitenstroop en Kuikenstroop (restproduct uit tarwe-industrie)
- Een pilot met meelwormen in varkensvoer.
- Een proef met 'ontsloten gras' bij geiten.

Vanwege de vogelgriep zijn de proeven bij pluimvee in 2022 gepauzeerd en eind 2022/ begin 2023 hervat. In het voorjaar van 2022 is meetapparatuur geplaatst voor het meetnetwerk stikstof en fijnstof. Binnen de regiodeal is, als gevolg van landelijke ontwikkelingen in het stikstofdossier, meer aandacht gekomen voor het meten aan stikstof. De inzichten die hieruit naar voren kunnen gebruikt worden in de uitwerking van de gebiedsgerichte aanpak stikstof.

Inmiddels hebben zich voldoende bedrijven gemeld die willen deelnemen. Op 45 bedrijven is de uitvoering ook daadwerkelijk begonnen. Concrete voorbeelden van innovaties zijn: gescheiden opvang van urine en mest, de toepassing van rubberen welzijnsvloer, de herintroductie van diermeel, de toepassing van kruidenrijk grasland en bokashi en precisielandbouw. Verder zijn voor verschillende onderwerpen masterclasses en webinars gehouden.

Spoor 2. Voeding en gezondheid (in de SOK: Gezonde voeding van prille start tot oude dag). Binnen Spoor 2 sluit met name het project Eetomgeving aan bij onze provinciale Voedselagenda. Binnen dit project werken wij samen met onder andere gemeenten Utrecht en Veenendaal, om in wijken en bij horecaondernemers het onderwerp op de agenda te zetten. Op wijkniveau zijn er in wijk Overvecht (gemeente Utrecht) en wijk Schrijverswijk (gemeente Veenendaal) co-creatieprocessen gestart om te komen tot een gezondere voedselomgeving. In mei 2022 hebben 10 restaurants deelgenomen aan 1 van de 2 co-creatiesessies over de transitie naar een duurzamer en gezonder restaurant. Dit betreft zowel restaurants in provincie Utrecht als Gelderland. Voor meer informatie wordt hierbij verwezen naar de Voortgangsrapportage Voedselagenda 2022.

Samenwerking zandprovincies

Om de duurzaamheidstransitie in de veehouderij te versnellen is afgelopen jaar een samenwerking aangegaan tussen de zogenaamde 'Zandprovincies' (Noord Brabant, Limburg, Gelderland, Overijssel, Drenthe en Utrecht). Het doel is om in een open samenwerking om mogelijke innovaties in de veehouderij sneller toepasbaar te maken. Deze innovaties moeten leiden tot haalbare, betaalbare en geborgde emissiereducties in alle veehouderij-sectoren door het toepassen van emissiearme/-reducerende (stal)systemen en managementmaatregelen.

Als onderdeel hiervan wordt onder meer gekeken naar problemen rondom de vergunningverlening en het monitoren van emissie(reductie) via sensoren. Naast de vermindering van emissies wordt ook een bijdrage geleverd aan de beoogde energietransitie en nieuwe verdienmodellen door mestverwerking (kunstmestvervangers) en duurzame energieopwekking.

De Zandprovincies trekken in hun opzet samen op met de verschillende sectoren naar het Rijk en willen uiteindelijk opgaan in het door het Rijk beoogde opzet van Regieorgaan voor innovatie. Dit om een versnelling van het innovatiespoor te bereiken. De Zandprovincies fungeren hiermee in 2023 als kwartiermaker.

Voor de korte termijn wordt ingezet op een drietal sporen:

1. Sensoren en realtime meten van (nieuwe) emissiereducerende maatregelen: komen tot netwerk van ca 25 fieldlabs voor onderbouwing emissiereducerende maatregelen, die juridisch houdbaar kunnen worden ingezet.
2. Stalinnovatie i.c.m. mestverwaarding: komen tot 10-15 projecten (individueel en collectief) voor een integrale aanpak van stalinnovatie en mestverwaarding (emissiearme vloer, monovergisting, stikstofstrippen, sensoren & realtime meten, mestbewerking) voor de productie van groen gas, reductie stikstofemissie en versterking verdienmodel van veehouders.
3. Mest op maat: via gericht en langjarig praktijkonderzoek komen tot een sluitende stoffenbalans voor verschillende bedrijfstypen (bodemsommen, teelten en meststoffen).

Kringlooplandbouw en Utrechtse Monitor Duurzame Landbouw

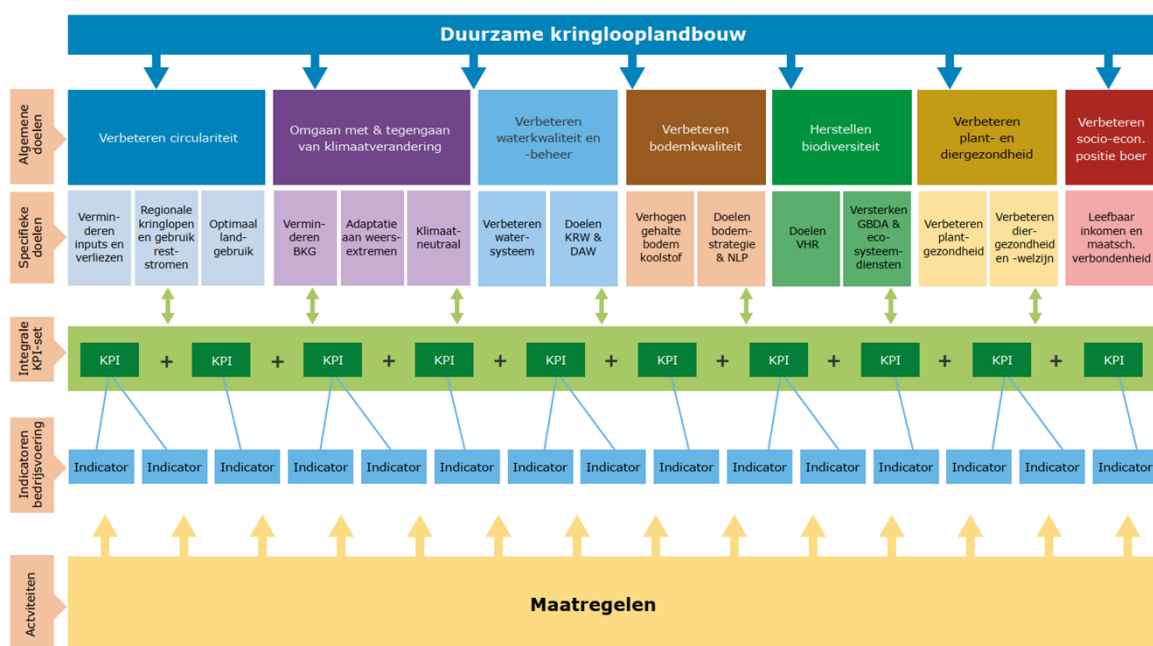
In de Landbouwvisie en de SAL is beschreven dat het Utrechtse landbouwbeleid erop gericht is om te komen tot een transitie van de sector naar een meer circulaire, natuurinclusieve, klimaatneutrale én economisch rendabele landbouw. Met de inzet van de Utrechtse Monitor Duurzame Landbouw ontwikkelt de provincie een instrument voor het monitoren en belonen van doelen voor natuurinclusieve kringlooplandbouw.

Een aantal maatschappelijke opgaven, zoals die voor stikstof, bodemdaling, klimaat en waterkwaliteit, zijn urgenter geworden. Het Rijk heeft de eerder gestelde ambities op belangrijke onderdelen flink aangescherpt en een plek gegeven in het Nationaal Programma Landelijk Gebied. De verschillende opgaven vragen om concrete prestaties van de landbouw. Bijvoorbeeld, welke mate van circulariteit is nodig om de stikstofnormen op Natura2000 gebieden te halen? Hoeveel moet de

broeikasgasemissie van een bedrijf dalen om tegemoet te komen aan het Klimaatakkoord? Bij het toewerken naar een sector die kan voldoen aan de genoemde opgaven is het begrip '(natuurinclusieve) Kringlooplandbouw' de afgelopen jaren steeds meer centraal komen te staan. Een manier om concreter invulling te geven aan Kringlooplandbouw is door te gaan werken met zogenaamde Kritische Prestatie Indicatoren, KPI's. Het Rijk en de provincies werken samen met onderzoeksinstituten en de agrarische sector in verschillende pilots en proeftuinen aan de uitwerking van KPI's.

Wat zijn KPI's?

Maatregelen die een boer neemt op zijn bedrijf kunnen aan de hand van indicatoren worden beschreven. Een aantal indicatoren samen vormen KPI's die op hun beurt iets zeggen over specifieke doelen (opgaven) waaraan de landbouw kan of moet bijdragen. Samen geven deze doelen aan in hoeverre sprake is van kringlooplandbouw. In onderstaande figuur is de rol van KPI's aangegeven in een conceptueel kader dat in opdracht van LNV is ontwikkeld.

KPI's geven dus aan hoe een bedrijf bijdraagt aan de algemene maatschappelijke doelen en dus hoe duurzaam een bedrijf is. Het gaat bij KPI's dus niet om indicatoren die de beoogde impact direct meten (bijvoorbeeld waterkwaliteit, stikstofdepositie of het aantal weidevogels), maar om de condities die het directe resultaat zijn van het handelen van de boer en tegelijkertijd cruciaal zijn voor de beoogde impact. Het kan bijvoorbeeld gaan om bodemoverschot fosfaat, ammoniakemissie per hectare of het areaal kruidenrijk grasland voor de weidevogels.

Op deze manier vormen KPI's de verbinding tussen duurzaamheidsdoelen enerzijds en het handelingsperspectief van boeren anderzijds. Dit biedt een positieve stimulans voor de boer omdat het de boer de mogelijkheid biedt maatregelen te kiezen die het meest effectief, passend en lonend zijn in de eigen context en daarmee meer eigenaarschap geven op doelrealisatie.

Stand van zaken ontwikkeling KPI's

Met name in de zuivelketen worden KPI's al toegepast. Meerdere zuivelcoöperaties betalen een hogere melkprijs als melkveehouders voldoen aan bepaalde streefwaarden voor deze KPI's. De bekendste is de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij die door Friesland Campina, Rabobank en het Wereld Natuur Fonds is ontwikkeld. Op basis hiervan heeft Friesland Campina de melkstroom 'On the way to PlanetProof' in de markt gezet. Als melkveehouders voldoen aan zowel de criteria voor

milieu, natuur&landschap, klimaat en dierenwelzijn, dan krijgen de Otwt PlanetProof melkveehouders een extra vergoeding per liter melk van Friesland Campina.

Om de verschillende maatschappelijke opgaven te kunnen combineren met een perspectief voor agrarische ondernemers is een integrale set aan KPI's nodig. In diverse regeringsadviezen komt de aanbeveling terug om te sturen op integrale bedrijfsdoelen in plaats van op sectorale normen en middelen en daarvoor ketengerichte KPI's en certificering te stimuleren. Dit kwam terug in het stikstofadvies van de Commissie Remkes, in de adviezen van de Taskforce Verdienvermogen en in een rapport van de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur. Mede als uitvloeisel hiervan heeft het ministerie van LNV de opdracht gegeven aan een kennisconsortium om met de KPI's aan de slag te gaan. Eind 2023 en in 2024 komt meer kennis over de landelijke KPI's vanuit dit KPI-K project beschikbaar. Deze kennis geeft goede inzichten en kan helpen bij het opzetten van de Utrechtse Monitor. De provincie Utrecht levert net als een aantal andere provincies een bijdrage aan de ontwikkeling van de landelijke KPI's voor de kringlooplandbouw.

In 2022 is het besluit van Gedeputeerde Staten van 21 februari 2023 voorbereid. GS hebben toen besloten tot de ontwikkeling van de Utrechtse Monitor Duurzame Landbouw. Het is de bedoeling om eind 2023 de Utrechtse Monitor vast te stellen waarmee de melkveehouderij, fruittelers en andere sectoren aan de slag kunnen. Met bijbehorende drempel- en streefwaarden voor de diverse KPI's. Het besluit zal ook ingaan op een mogelijke plek van de Monitor in de gebiedsgerichte aanpak en manieren waarop de Utrechtse Monitor kan worden gebruikt om het verdienmodel van natuurinclusieve kringlooplandbouw te versterken.

Voor de Utrechtse Monitor Duurzame Landbouw en de ontwikkeling van KPI's lopen nu de volgende ontwikkeltrajecten:

- De ontwikkeling van de Utrechtse Monitor Duurzame Landbouw. Dit moet leiden tot een instrument waarmee middels doelsturing kan worden bijgedragen aan de maatschappelijke opgaven voor onder andere stikstof, bodemdaling, waterkwaliteit en biodiversiteit. En dit te combineren met een vorm van rendabele landbouw.
- Samenwerking met het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit in kader van het landelijke KPI-K traject.
- Samenwerking met de provincies Noord- en Zuid-Holland voor met name het veenweidegebied.
- Proeftuin Biodiversiteitsmonitor Kromme Rijnstreek. In samenwerking met vertegenwoordigers van de agrarische sector (LTO, NFO en collectieven), waterschap, gemeenten, bedrijfsleven en in afstemming met het gebiedsproces Kolland-Overlangbroek.
- De Regio Deal Foodvalley draagt bij aan de kennis over Kringlooplandbouw.
- Via het platform LaMi dragen we bij aan de kennisverspreiding over dit onderwerp.

Duurzame Landbouw met Natuur (DLmN)

In de SAL zijn voor het project DLmN de volgende doelen benoemd (2023):

- 50 duurzame bedrijfsplannen zijn operationeel (met geïntegreerde doelen op het gebied van circulariteit, natuur, milieu, energie, water, bodemdaling, landschap en klimaat).
- De kennis en ervaringen met deze duurzame bedrijfsplannen zijn gedeeld met alle boeren in Utrecht.
- Voor het genereren van alternatieve methoden van de groene contour-realisatie is eind 2020 een pilot natuurinclusieve landbouw in de groene contour uitgevoerd en geëvalueerd.
- Monitoringsgegevens van flora en fauna zijn voldoende voorhanden om tot efficiënte inrichting- en beheermaatregelen te komen en biodiversiteitseffecten in beeld te brengen.
- Het (digitale) kennisplatform is dé informatieplek voor natuurinclusieve landbouw in de provincie Utrecht en wordt veelvuldig geraadpleegd door agrariërs en andere betrokkenen.

- Door de gezamenlijke uitvoering van het Actieplan Duurzame Landbouw met Natuur is het vertrouwen en de samenwerking tussen de partners van het actieplan gegroeid.

Activiteiten en resultaten

In 2022 is fase 1 afgerond en op 8 september 2022 is de subsidiebeschikking voor fase 2 overhandigd aan de Stuurgroep DLmN. Hiermee is de tweede fase van het DLmN formeel begonnen. Wij hebben dit initiatief vanaf 2019 financieel ondersteund en we denken mee bij de uitvoering van verschillende projecten.

Met het actieplan stimuleren wij een natuurinclusieve bedrijfsvoering en dragen zo bij aan een sterkere verbinding tussen landbouw en natuur. In 2022 zijn de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Er zijn 10 nieuwe duurzame bedrijfsplannen opgesteld, hiermee is het beoogde aantal van 50 behaald.
- Er zijn webinars georganiseerd over o.a. carbon credits, versterken landschap en kruidenrijk grasland
- In het kader van de pilot Groene Contour hebben Provinciale Staten eerder een vijftal scenario's vastgesteld op basis van het advies van de stuurgroep DLmN. In de tweede fase wordt begonnen met fase 2 van de pilot. Hierin wordt de praktische haalbaarheid van de vijf scenario's wordt onderzocht op een aantal agrarische bedrijven.
- Er is een publieksfilm gemaakt over natuurinclusieve landbouw
- De database met monitoringsgegevens is uitgebreid met gegevens van diverse vrijwilligersgroepen en gegevens van landschapselementen. Er zijn voor drie agrarische gebieden analyses gemaakt van de kwaliteit van biodiversiteit.
- Er is kennis gedeeld via Lami.nl.
- In aansluiting bij het project DLmN: ten behoeve van het thema natuurinclusieve landbouw wordt ook een stimuleringsprogramma voor Agroforestry uitgevoerd. Dit heeft zijn beleidsmatige basis binnen het Strategisch Bosbeleid. Ook de middelen zijn hieruit afkomstig. In 2022 is er een subsidieregeling opgesteld voor de aanplant van agroforestry. De openstelling was 1 januari 2023. Het beschikbare bedrag was €165.000,-. We maken hiermee een begin van de opgave van 300 ha tot 2040 uit het strategisch bosbeleid.

LaMi: het platform over landbouw en milieu in Utrecht

LaMi is voor ons het platform voor de agrarische ondernemers en erfeigenaren die werken aan de (verdere) verduurzaming van hun bedrijfsvoering. De praktijk staat centraal. LaMi zet in op het delen van inspirerende voorbeelden, onderzoeksresultaten, samenwerkingsverbanden, handige links en kennis over een duurzame en vitale bedrijfsvoering. Op de website en onder andere via de digitale nieuwsbrief (maandelijks met een bereik van >1.200 ontvangers), social media (Facebook 134 volgers, Instagram 135 volgers), tijdens bijeenkomsten die worden georganiseerd en via de Aanjager (3372 abonnees). LaMi bestaat sinds 1998.

Begin 2022 is een vernieuwde website gelanceerd. Het aantal unieke bezoekers is met 50% gestegen. Om het bereik van de doelgroep verder te verbeteren, zijn Facebookcampagnes ingezet en is gestart met het gebruik van Instagram. Daarnaast waren we onder de vlag van LaMi aanwezig bij diverse bijeenkomsten. Zelf hebben we twee grote bijeenkomsten georganiseerd, in oktober 2022 voor jonge boeren (80 pers) en in december voor erfbetreders (meer dan 90 pers). In het najaar 2022 is een nieuwe uitgave van het blad de Aanjager uitgebracht, waarin o.a. uitgebreid aandacht is besteed aan de plattelandscaches.

De uitvoering van LaMi verloopt via de Agenda Vitaal Platteland.

Plattelandscoaches

Er komen veel opgaven op het landelijk gebied af, die voor een groot deel op 'het erf' landen. Het al dan niet kunnen realiseren van deze maatschappelijke doelen hangt voor een groot deel af van de motivatie en mogelijkheden van de agrarische ondernemers. Vanuit de opgave om asbestsanering te stimuleren en een transitie van de landbouw te faciliteren is in 2020 het project Plattelandscoaches opgezet. De doelgroep omvat alle erfeigenaren met asbestdaken en agrarisch ondernemers in het landelijk gebied. De coach ondersteunt erfeigenaren bij vragen rondom transitie naar duurzame landbouw, waaronder asbest. Dit gebeurt op basis van de principes onafhankelijk en vraaggericht. De aanpak richt zich dus op de intrinsieke motivatie van de ondernemer.

Medio november 2020 is gestart met de publiciteitscampagne om agrarisch ondernemers gebruik te laten maken van plattelandscoaches. Eind 2022 hebben 300 ondernemers en/of erfeigenaren gebruik gemaakt van een coach. De onderwerpen waar ondernemers mee aan de slag willen zijn zeer divers. De coach begeleidt en adviseert agrariërs bij keuzes zoals transitie en verduurzaming van het landbouwbedrijf, bedrijfsovername, bij verandering van de functie van het erf (onder andere bij vrijkomende agrarische bebouwing) of bij beëindiging van het landbouwbedrijf. Ook erftransities met 'asbest eraf en zon erop' krijgt in dit traject waar mogelijk en gewenst de nodige aandacht.

Uit de eerste evaluatie blijkt dat deze manier van werken waardering en goodwill oogst van zowel de deelnemers als stakeholders die steeds nauw zijn betrokken bij de totstandkoming van het project. Medio 2022 heeft PS besloten om (binnen het toegekende budget) het project met 3 jaar te verlengen én onderzoek te doen naar een structurele inbedding.

Naast de begeleiding van de agrarische ondernemers bij het maken van toekomstbestendige keuzes vindt er ook issuemonitoring (signalen) plaats. Dit draagt bij aan het inzicht in wat er leeft onder de doelgroep. De signalen worden geanonimiseerd doorspeeld naar de ambtelijke organisatie. Deze informatie kan indien mogelijk worden meegenomen bij aanpassing van beleid in de toekomst en zal daar waar gewenst worden teruggekoppeld.

De uitvoering van LaMi verloopt via de Agenda Vitaal Platteland.

Het Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP) en het Nationaal Strategisch Programma (NSP)

POP3+

Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) van de Europese Unie omvat verschillende subsidieregelingen. Bij drie onderdelen hebben de provincies een belangrijke rol in de uitvoering. De provincie is tevens de belangrijke co-financier.

1. Grondgebonden maatregelen; het Agrarisch Natuur en Landbouw beheer (ANLb).
2. Niet grondgebonden maatregelen; projectsubsidies onder de naam POP3.
3. LEADER.

Ad1) Het ANLb is voor verduurzaming van de landbouw een belangrijk programma. Over het ANLb wordt u apart geïnformeerd via de visie Agrarisch Natuurbeheer en de driejaarlijkse Rapportage Natuur.

Ad2) Het plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3) is gericht op innovatie en verduurzaming van de agrarische sector. In de provincie Utrecht is in 2016 de uitvoering van de derde periode van dit programma gestart, onder de naam POP3. Het POP3 zou in 2020 aflopen. Omdat het op Europees niveau niet gelukt is om vanaf 2021 een nieuw programma te laten ingaan is het POP3 t/m 2022 verlengd onder de naam POP3+.

Dit subsidieprogramma wordt in deze voortgangsrapportage bij verschillende onderdelen aangehaald. Naast het ANLb vormen de zogenaamde 'niet grondgebonden maatregelen' die via het POP3 financieel gesteund worden, voor de provincie dan ook een belangrijk instrument om haar doelstellingen te realiseren. De SAL vormt een belangrijk kader voor de verschillende subsidieopenstellingen door de jaren heen. In totaal (EU en cofinanciering) is t/m 2022 in het kader van het niet grondgebonden deel ruim € 40 mln. subsidie verleend.

Het afgelopen jaar is binnen POP3+ opengesteld: de regeling Fysieke investeringen voor de bredere uitrol van innovaties en modernisering in de agrarische sector, de regeling Samenwerking voor duurzame waardeketens en de regeling Niet productieve investeringen water, waar de waterschappen gebruik van maken en die zich richt op water- en klimaatdoelen.

Ad3) Met het LEADER-subsidieprogramma worden lokale initiatieven financieel ondersteund. Initiatieven die van onderaf ontstaan met een sterk sociaaleconomische component. In de provincie Utrecht bestaan twee LEADER-gebieden die elk hun eigen plan, Lokale Ontwikkelstrategie (LOS), kennen. Via zogenaamde Lokale aanjaaggroepen (LAG) worden initiatieven van idee tot project verder geholpen. Uiteindelijk wordt een project als subsidieaanvraag ingediend en dan beoordeelt de LAG het project op inhoudelijke gronden op basis van de eigen LOS. De activiteiten, die door het LEADER-programma mogelijk worden gemaakt, kunnen ook bijdragen aan de doelen uit de SAL maar de SAL vormt hiervoor niet direct het beleidskader. In 2022 heeft een evaluatie plaatsgevonden die benut zal worden voor de komende GLB-periode en waarover PS in september 2023 zal worden geïnformeerd.

NSP

In 2023 is het nieuwe Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid 2023-2027 (GLB) van start gegaan. De Nederlandse invulling is uitgewerkt in het Nationaal Strategisch Plan (NSP). Dit plan is eind 2022 door de Europese Commissie goedgekeurd. De provincies waren betrokken bij de uitwerking van het NSP, de Commissie RGW en PS zijn een aantal malen geïnformeerd over de voortgang. Bij de uitvoering van het NSP vanaf 2023 hebben de provincies een belangrijke rol. Het is de inzet van de provincie Utrecht dat de invulling van het programma goed aansluit op de provinciale beleidsdoelen van landbouw en de maatschappelijke opgaven zoals die in het UPLG een plaats krijgen.

3. Moties

Tijdens de behandeling van de Landbouwwisie (september 2019) en de Samenwerkingsagenda Landbouw (februari 2019) zijn meerdere moties aangenomen. Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de moties die bij eerdere voortgangsrapportages nog niet waren afgedaan.

Motie 14 - Utrechtse aanpak dierenwelzijn (Samenwerkingsagenda Landbouw 18-02-2019)

Inhoud motie (SAL)

Te komen met een voorstel voor een Utrechtse aanpak om waar mogelijk het welzijn van landbouwhuisdieren te verbeteren.

- Provinciale Staten hebben met de vaststelling van de Samenwerkingsagenda Landbouw in een motie aandacht gevraagd voor het onderwerp dierenwelzijn. Gevraagd is om met een voorstel te komen voor een Utrechtse aanpak om waar mogelijk het welzijn van landbouwhuisdieren te verbeteren.
- In de eerste voortgangsrapportage SAL is het resultaat van de eerste verkenning samengevat. Over onze rollen en verantwoordelijkheden op het gebied van dierenwelzijn. Toen is ook verwezen naar het lopende onderzoek van de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA).

Landelijke ontwikkelingen

- In de zienswijze van de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) worden aanbevelingen gedaan hoe de ontwikkeling richting een dierwaardige veehouderij gerealiseerd kan worden (publicatie eind 2021).
- Het streven naar een dierwaardige veehouderij is ook neergelegd in het (landelijk) coalitieakkoord. De minister van LNV heeft eind vorige jaar laten weten dat hij hieraan gevolg wil geven. Voor de uitwerking hiervan wil de minister zich waar mogelijk baseren op de uitkomsten van een op te stellen convenant met ketenpartijen '(naar een) dierwaardige veehouderij', die momenteel wordt nagestreefd. De adviezen van de RDA vormen daarbij voor het Rijk het uitgangspunt. Dit sluit aan bij ontwikkelingen voor herziening van de EU-dierenwelzijnsregelgeving met aandacht voor een gelijk speelveld (*level playing field*) en een zo hoog mogelijk niveau van dierenwelzijn.
- De minister heeft toegezegd om, na afronding van het convenant, wet- en regelgeving op te stellen. Het streven is om het gehele convenant uiterlijk eind mei 2023 af te ronden en vervolgens daarop de Wet dieren per 1 januari 2024 te wijzigen.
- De minister wil met dit convenant ook een koppeling leggen met de voorgenomen opzet van een landbouwakkoord alsmede een opzet voor creëren van marktperspectieven voor producten met hoge dierenwelzijnsstandaarden.

Utrechts beleid voor dierenwelzijn zal moeten aansluiten op het beleid van het Rijk. Zodra het Rijk hierover duidelijkheid geeft zal voor Utrecht een nadere uitwerking opgepakt kunnen worden. Dit zal in samenhang gebeuren met het opstellen van een nieuwe Landbouwwisie en de verdere uitwerking van het UPLG.

Motie 96 - Landbouw en luchtkwaliteit (Landbouwwisie 24-09-2018)

Deze motie is meegenomen in het vorig jaar vastgestelde Omgevingswetprogramma Gezond en Veilig 2022-2025 (zie de beschrijving aldaar in deze voortgangsrapportage), en hiermee afgedaan.

4. Financiën

Provinciale Staten worden via de jaarcyclus geïnformeerd over de voortgang en uitvoering van het beleid én de financiële stand van zaken. Bij de bespreking van het Rekenkameronderzoek naar de Landbouw en Voedseltransitie (PS 8 februari 2023) hebben Provinciale Staten verzocht om beter inzichtelijk te maken welke financiële middelen besteed worden aan het onderwerp landbouw- en voedseltransitie.

Het onderwerp 'landbouw- en voedseltransitie' komt als zodanig niet een-op-een terug in hoe bijvoorbeeld de programmabegroting en jaarrekening nu is opgebouwd. Er zijn een groot aantal 'meerjarendoelen' te benoemen die een bepaalde bijdrage leveren de landbouw- en voedseltransitie. Wij geven hieronder een korte inventarisatie van de onderwerpen zoals die ook in de jaarcyclus terug te vinden zijn en die het meest direct bijdragen aan het onderwerp landbouw- en voedseltransitie. Veelal geven wij de uitgaven over meerdere jaren weer. Omdat wij denken dat dit een beter inzicht geeft in de uitgaven dan alleen het bedrag dat hieraan in 2022 is besteed. Voor sommige subsidie kan dit namelijk sterk van jaar tot jaar verschillen. Deze cijfers zijn uiteraard wel terug te vinden in de jaarstukken.

1. Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb)

Afgelopen jaar is voor totaal 10.543 ha subsidie verleend voor totaalbedrag van € 7,58 mln. 2022 was het laatste jaar voor de 6-jarige subsidieperiode ANLb. In 2023 start een nieuwe subsidieperiode van 6 jaar. Op basis van landelijk gemaakte afspraken in het GLB-NSP nemen de jaarlijks beschikbare middelen voor de subsidiëring voor de provincie Utrecht toe naar ruim € 10 mln. per jaar in de periode van 2023 tot 2028. Hiervan moet 35% worden gefinancierd uit provinciale middelen (en voor een klein deel uit middelen van de waterschappen voor agrarisch waterbeheer), de overige 65% wordt gefinancierd uit EU-middelen.

2. Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP)

Het Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) is voor de EU een belangrijk instrument om de landbouw te ondersteunen. Het GLB bestaat uit twee pijlers. De eerste pijler bestaat uit directe inkomenssteun voor agrarische ondernemers. Daarnaast kent het GLB sinds 1999 ook een Plattelands-ontwikkelingsprogramma (POP). Het POP, ook wel de 'tweede pijler' genoemd, is in de loop der jaren een steeds belangrijker instrument geworden voor verduurzaming van de sector. De provincies spelen een belangrijke rol bij de 'programmering' van deze middelen. Hiermee is het POP een programma dat binnen het GLB structureel beschikbaar is en een begrotingscyclus kent van zeven jaar, gelijk aan de EU-begroting. Bij uitzondering (door verlate besluitvorming door de EU-lidstaten) startte de nieuwe periode voor het GLB nu twee jaar later, op 1 januari 2023 en met een looptijd van vijf jaar.

Om het GLB-uitvoering te geven, hebben het Rijk en de provincies gezamenlijk een Nationaal Strategisch Plan 2023-2027 (NSP) opgesteld. De provincies en waterschappen hebben afspraken gemaakt met het Rijk over de inhoudelijke doelen en de verdeling van de cofinanciering, als ook de onderdelen van het GLB-NSP programma die de provincies zullen uitvoeren.

De programmering voor het NSP kent drie onderdelen: Grondgebonden maatregelen (ANLb); Niet Grond Gebonden maatregelen (NGG, gericht op kennisverspreiding, samenwerking en (niet) productieve investeringen) en het vele kleinere onderdeel LEADER (dit staat voor Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale oftewel Samenwerking voor plattelandsontwikkeling). Met de maatregelen in het kader van de onderdelen NGG en LEADER kunnen de EU-middelen worden ingezet op de transitie naar een duurzame landbouw, plattelandsontwikkeling en vergroening van het landelijk gebied. De focus in de provincie Utrecht zal liggen op het stimuleren van kringlooplandbouw. Hiermee wordt bijgedragen aan provinciale doelen gericht op het verminderen van emissies naar lucht (ammoniak, methaan) en water (KRW) en het verminderen van de bodemdaling.

De onderdelen NGG en LEADER van het NSP hebben bij elkaar een totale omvang van € 38,71 miljoen, de uitvoeringskosten bedragen € 8,75 miljoen. De totale benodigde financiering door de provincie is begroot op € 20,15 miljoen, voor de periode 2023-2027.

3. Regionale Veenweiden Strategie

De provincie Utrecht bestaat voor ongeveer een derde uit veengrond. In de meeste van deze veengebieden daalt de bodem met twee tot tien mm per jaar. Dit heeft gevolgen voor de bedrijfsvoering van agrariërs, maakt het waterbeheer complexer en er komen broeikasgassen bij vrij. Om de emissie van broeikasgassen en de bodemdaling te verminderen hebben Provinciale Staten de Regionale Veenweidenstrategie Utrechtse Veenweiden(RVS) vastgesteld (9 februari 2022). Eind 2022 is het uitvoeringsprogramma dat hoort bij de RVS vastgesteld. In beide document zijn de begrote kosten weergegeven. Hieronder worden de cijfers op hoofdlijnen vermeld:

In de RVS zijn de totale kosten tot en met 2030 indicatief en op hoofdlijnen geraamd op €300 mln., opgebouwd uit:

- Realiseren maatregelen (bv aanleg WIS): ca. € 110 mln.
- Aankoop en afwaardering van gronden: ca. € 110 mln.
- Aanpassing van het watersysteem: ca. € 80 mln.

De kosten en dekking van deze 300 mln. zijn opgedeeld in twee periodes. De periode van de looptijd van het Uitvoeringsprogramma (2020-2024) en periode daarna 2025-2030. In totaal is tot en met 2024 vanuit de huidige provinciale (meerjaren)begroting in beginsel € 36,9 mln. beschikbaar. De verwachting is dat er eind 2024 in totaal € 13.5 mln. is uitgegeven dan wel verplicht /gereserveerd. Er is dus meer begroot dan op de korte termijn besteed zal worden. Belangrijke oorzaak daarvan is dat gebiedsprocessen een lange aanlooptijd hebben en de meeste kosten in de laatste periode gemaakt zullen worden, bij de daadwerkelijke 'aanleg en inrichting'. De huidige landelijke ontwikkelingen rondom het NPLG vertragen hierbij de reeds lopende gebiedsprocessen. De dekking voor de periode 2025-2030 is nog in het geheel niet rond. Voor aanvullende dekking, bovenop onze eigen structurele middelen, zal een beroep worden gedaan op het Transitiefonds van het Rijk.

4. Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof

het Handelingskader Gebiedsgerichte Aanpak Stikstof Provincie Utrecht is door PS op 23 maart 2022 vastgesteld. In de begroting is momenteel €10 mln. gereserveerd voor maatregelen die kunnen bijdragen aan vermindering van de stikstofreductie en hiermee samenhangend verduurzaming van de landbouw. Zo ook voor innovatie, de opkoop van agrarische bedrijven en de afwaardering van gronden.

Tot nu toe is de omvang van het geïnvesteerde budget beperkt. Uitgaven die het afgelopen jaar zijn gedaan en ten goede komen aan de verduurzaming van de landbouw zijn:

- Verdiepende landbouwanalyse landbouwstructuur € 50.000
- Pilot Biodiversiteitsmonitor Kromme Rijn €50.000

Net als bij de RVS geldt ook hier dat de gebiedsprocessen een lange aanlooptijd hebben en vooral dat de huidige landelijke ontwikkelingen sterk vertragend werken. De (voorbereiding van) de gebiedsprocessen brengt uiteraard wel (flinke) organisatiekosten met zich mee. En net als de RVS is het Handelingskader Stikstof een belangrijke bouwsteen voor het komende UPLG. De uitgaven zullen in dat kader naar verwachting sterk stijgen.

5. Agenda Vitaal Platteland (AVP)

Vanuit de AVP worden verschillende activiteiten uitgevoerd en ondersteund die bijdragen aan de landbouw- en voedseltransitie. De belangrijkste zijn:

Plattelandscoaches

Met het aanbieden van een onafhankelijke Plattelandscoach ondersteunt de provincie Utrecht agrariërs bij het toekomstbestendig maken van hun bedrijf of erf. De Plattelandscoach kan begeleiding bieden en meedenken over keuzes die bij de ondernemer passen. Onder 2.7 wordt het project Plattelandscoaches nader toegelicht.

De komende jaren is er voor de inzet van de Plattelandscoaches per jaar ruim € 500.000 begroot.

LaMi

Het platform Landbouw en Milieu in Utrecht (LaMi) bestaat al sinds 1998 en ondersteunt duurzaam boeren ondernemerschap. Onder 2.7 wordt LaMi nader toegelicht.

Voor LaMi is tot en met 2024 € 100.000 begroot

Kavelruil Kamerik Harmelen

Voor de Kavelruil is het afgelopen jaar € 91.000 geïnvesteerd en staat dit jaar € 155.000 begroot.

6. Agroforestry

Onder 2.5 wordt de huidige inzet voor Agroforestry beschreven.

De eerste subsidieregeling is per 1 januari 2023 opgesteld. Hiervoor is €165.000 opgenomen in de begroting.

7. Actieplan Duurzame Landbouw met Natuur (DLmN)

Afgelopen jaar is de tweede fase van DLmN gestart. Dit initiatief is vanaf 2019 financieel ondersteund. Op 8 september 2022 is de subsidiebeschikking voor fase 2 overhandigd aan de Stuurgroep DLmN. Beide fasen zijn financieel met € 200.000 ondersteund.

8. Regio Deal Foodvalley

In juli 2019 zijn het Rijk en de regionale partners uit Foodvalley de Regio Deal Foodvalley overeengekomen en is er een samenwerkingsovereenkomst (SOK) getekend. Dit onderwerp wordt uitgebreider beschreven onder 2.7.

De Regio Deal heeft een looptijd tot en met 2023 en de provincie Utrecht draagt hieraan ruim € 10 mln. bij.

9. Vrijkomende Agrarische Bebouwing (VAB)

De inzet voor Vrijkomende agrarische bebouwing staat beschreven onder 2.3.

Voor dit onderwerp is in de begroting € 50.000 opgenomen. Het afgelopen jaar is er minder uitgegeven dan begroot.

10. Voedselagenda

Het onderwerp 'Voedselagenda' staat beschreven onder 2.1. Over de doelen en activiteiten wordt in de voortgangsrapportages SAL op hoofdlijnen gerapporteerd. Een uitgebreidere voortgangsrapportage Voedselagenda wordt separaat opgesteld (commissie RGW, 17 mei 2023).

Voor de looptijd van de Voedselagenda (tot nadere besluitvorming is dat 2021-2023) staat er € 300.000 begroot. De Voedselagenda draagt integraal bij aan de landbouw- en voedseltransitie.

11. Landbouwvisie / Samenwerkingsagenda Landbouw

De Landbouwvisie en de bijbehorende Samenwerkingsagenda Landbouw vormen de belangrijkste basis van het Utrechtse landbouwbeleid. In de Samenwerkingsagenda staan concrete doelen en activiteiten vermeld. Jaarlijks wordt er een voortgangsrapportage opgesteld. De Landbouwvisie draagt integraal bij aan de landbouw- en voedseltransitie.

De SAL stelt doelen voor 2023 en 2030. Voor een aantal projecten en programma's vindt tijdens de looptijd van de SAL aparte besluitvorming plaats. Dit zijn meestal wat grotere en meerjarige programma's. Voorbeelden van de afgelopen jaren hiervan zijn de Plattelandscoaches en de

Voedselagenda. Daarnaast wordt er vanuit de SAL ingezet op een groot aantal kleinere projecten. Zelfstandig of in samenwerking met anderen. Hierbij kan gedacht worden aan onderzoek naar de landbouwstructuur (verkaveling), samenwerking met de zandprovincies, bijeenkomsten met agrariërs en de ontwikkeling van KPI's ten behoeve van Kringlooplandbouw. Voor de uitvoering van de Landbouwvisie was voor dergelijke activiteiten de afgelopen jaren ongeveer € 180.000 per jaar beschikbaar. Voor de komende jaren zijn er nog geen financiële middelen hiervoor begroot.